

Sergileme Mekânlarının Sanal ve Fiziksel Ortam Arasındaki Farkının İncelenmesi: İstanbul Modern Örneği

Examination of the Difference Between Virtual and Physical Environments of Exhibition Spaces: Case of the Istanbul Modern Art Museum

Nilşah Nezahat Yakışkan, İç Mimarlık Bölümü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 0009-0002-4789-3427

Özet

Günümüzde, mekân kavramı teknolojinin gelişmesi ile dijitalleşirken sergileme alanları bu gelişmeden etkilenerek değişime uğramıştır. Bilişim teknolojilerinin sergileme mekânlarında kullanılmasıyla yazılım programları, interaktif alanlar, sanal müzeler, artırılmış gerçeklik teknolojisi, yapay zekâ vb. uygulamaların kullanımı yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada fiziksel ve sanal ortamdaki sergileme mekânlarının kullanıcı üzerindeki etkileri plan, kütle, eser, malzeme, doğal ve yapay aydınlatma vb. faktörler ele alınarak incelenecektir. Çalışmanın hipotezi, 'Fiziksel mekândaki sergileme mekânlarının mekân ve plan algısı ziyaretçi için daha az okunur bir haldeyken sanal sergileme mekânında daha anlaşılır olabilir.' Bu çalışmanın amacı 'Sanal ve fiziksel sergileme mekânlarındaki farklar incelenerek; eski-yeni galeri algısının malzeme, aydınlatma, sergileme algısı karşılaştırılması amaçlanacaktır. Sergileme mekânlarında teknolojinin gelişmesi ile bu ilerlemeden faydalanarak, ziyaretçilerin yeni teknolojik fonksiyonlarla edindikleri deneyim ve bu sistemlerin kullanılma gereksinimlerini ele alınacaktır.' Çalışmanın kapsamı 'Sanal ve fiziksel ortamdaki sergileme alanlarının mekân algısı üzerinden incelenirken; sanatçı etkinlikleri, soru sorma, sesli tur, yapay ve doğal aydınlatma farkları, plan ve kütle kullanıcısı tarafından okunurluğu faktörleri dikkate alınarak araştırılacaktır. Bu kapsamda İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin sanal ve fiziksel ortamdaki sergi mekânları incelenecektir.' Çalışmanın yöntemi 'Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi bağlamında var olan durumu belirlemeye yönelik olduğundan 'betimsel tarama' olup saha taraması ve gömülü teori yöntem modelindedir. Olasılıksız örnekleme modellerinden GÜDÜMLÜ (Amaçlı) Örnekleme yöntemi kullanılarak İstanbul Modern Sanat Müzesi incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Mekân, sanal mekân, fiziksel mekân, sanal sergileme mekânları, sergileme.

Akademik Disiplin(ler)/Alan(lar): İç mimarlık, Mimarlık, İç mimarlıkta bilişim Teknolojileri.

Abstract

In today's world, the concept of space has become digitalized with technological advancements, and exhibition spaces have evolved in response. The use of information technologies in exhibition spaces has led to the increased application of software programs, interactive areas, virtual museums, augmented reality, artificial intelligence, and similar technologies. This study will explore the effects of physical and virtual exhibition spaces on users, considering factors such as layout, mass, artworks, materials, and natural and artificial lighting. The hypothesis is: "Exhibition spaces in physical environments may be less readable for visitors due to their spatial and layout perception, while virtual exhibition spaces may be more understandable." The aim of the study is: "By comparing virtual and physical exhibition spaces, the perception of old vs. new galleries will be examined in terms of materials, lighting, and display. The study will also address how technological advancements in exhibition spaces enhance visitor experiences and the need for these new systems." The scope of the study includes: "Examining the spatial perception of exhibition spaces in both virtual and physical environments, taking into account factors like artist activities, asking questions, audio tours, differences in artificial and natural lighting, and the readability of layout and mass. The exhibition spaces of the Istanbul Modern Art Museum in both virtual and physical environments will be analyzed." The methodology involves: "A qualitative research approach with a 'descriptive survey,' using field surveys and grounded theory methods. The Istanbul Modern Art Museum will be studied through purposive sampling from non-probability sampling models.

Keywords: Space, virtual space, physical space, virtual exhibition spaces, exhibition.

Academical Disciplines/Fields: Interior architecture, Architecture, Information Technologies in Interior Architecture.

- Sorumlu Yazar:** Nilşah Nezahat Yakışkan, İçmimarlık, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Adres:** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fındıklı Yerleşkesi, Beyoğlu/İstanbul.
- E-posta:** nilsahyakiskan@gmail.com
- Çevrimiçi yayın tarihi:** 28.11.2024
- doi:** 10.17484/yedi.1458408

Geliş tarihi: 26.03.2024 / **Kabul tarihi:** 12.11.2024

1. Giriş

Müzeler bir topluluğun hafızasını, kimliğini, yaşadıkları topraklardaki tarihlerini sakladıkları mekânlardır. Teke (2016) çalışmasında, toplumun tarihsel kimliğini ve toplum hakkındaki bilgileri müze mekânlarındaki eserlerden öğrenebiliriz. Sergileme mekânları, soyut ve somut toplumsal değerleri, ekonomik kaygı olmadan, bilgi, eğlenme ve eğitim fonksiyonları olan araştıran, sorgulayan ve koruyan kamusal alanlardır. Çağdaş müze olgusu kapsamına, amacına ve yöntemine göre; kültürel mekânların kişilerin davranışları ile biçimlenerek kültürel süreklilik sağlanabilir şeklinde ifadede bulunmuştur (Teke, 2016, 47) Bu sebeple müze planlamasında, insanların kültürel farklılık ve benzerlikleri göz önünde bulundurularak kültürel süreklilik sağlanabilir. Mazlum'un (2022) ifadesiyle, teknolojinin gelişmesi ile sanatçının eserinde hissettirmek istediği duyguları yansıtmaya yöntemleri çok gelişmiştir. Dijitalleşme ile beraber yeni sanat ve tasarım anlayışının gelişmesi, sergileme tasarımında yeni yaklaşımları geliştirmiştir. Etkileşimli tasarım etkinlikleri müzelere farklı bir boyut kazandırmış ve kültürel mirasın yeni nesillere aktarılmasında hızla yol alınmasını sağlamıştır (Mazlum, 2022).

Sanal mekânlarda tasarlanan sergileme alanları, sosyal, kültürel ve ekonomik farklılık aramaksızın ulaşılabilirlik bağlamında kullanıcıya kolaylık sağlamaktadır. Sanal ortamdaki sergileme mekânlarındaki eserlerin daha okunur hale getirilmesi, ziyaretçilerin sergi mekânını fiziksel olarak ziyaret etme isteği ve merakını arttırmasına katkıda bulunmakla beraber ziyaretçi için; zaman, para tasarrufu, ulaşım ve kalıcılık sağlamaktadır. Çağdaş müze tasarımlarında sanal gerçeklik (VR) ve Arttırılmış gerçeklik (AR) teknolojileriyle bilgi aktarımı daha etkili olmaya başlamıştır. Bu sayede sanal müzeler ziyaret etme, eser hakkında bilgi edinme ve tanıma imkânı bulabilmektedir. Müzelerin sanal ortamda bulunmasıyla beraber ziyaretçi kapasitesi ve yaş ortalaması genişlemiştir. Teknolojinin gelişmesiyle sergileme mekânları bu gelişmelerden olumlu yönde etkilenmiştir. Web sitesi içinde kolayca gezinme (navigasyon) müzeye olan ilginin artmasına ve müze iletişimine katkıda bulunmaktadır.

Yeni Dünya düzenine geçtiğimiz bu günlerde sanal müze turu kavramı; sanatçı-eser-kullanıcı üzerinde daha etkili bir sonuç almakta hızlı bir yöntem olmuştur. Bu bağlamda, sanal sergi mekânları teknolojik altyapı olan her yerdeki ortama ulaşabilmemizi sağlar. Öte yandan sanal sergileme mekânları, kültürel anlamda sanatın yayılmasında da öncülük yapmıştır. Fiziksel ve sanal sergileme mekânlarında bulunan; malzeme, aydınlatma, sesli anlatım, soru sorma, sanatçı ziyareti kısımları arasında değişiklik sağlayarak, bu iki ortamın ziyaretçi açısından algısındaki farklar incelenecektir (Kim & Hall ,2019).

Müze kavramı, "toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve beğeni doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur" (International Council of Museums Code of Ethics, 2004). Sergileme tasarımı; tarih boyunca en eski tanıtım araçlarından biri olmuş ve günümüz dünyasının modern gelişim sürecinde form, malzeme vb. tasarım kuramları ve yöntemleri önemli öğelerinden hareket ile, işlev ve içeriklerine göre sınıflandırılmıştır. Kervankıran (2014), geçmişte, sergileme mekânları eserlerin korunması, saklanması ve sergilenmesi için tasarlanan fiziksel mekânlardır. Günümüzde eğitim-öğretim fonksiyonlarının beraberinde ziyaretçi deneyimi ve iletişimine dayalıdır. Teknolojinin gelişmesi ile sanatta bu gelişimden etkilenerek, müzecilik kavramına yeni bir yöntem getirmiştir (Kervankıran, 2014).

2. Sergileme Mekânı Tanımı

Müzeler, bir toplumun tarihini ve kolektif hafızasına dair eserleri toplayıp teşhir etmek üzerine bir anlayıştan yeni bir yöntem olan 'çağdaş müzecilik' anlayışına geçmiştir. Kültür, iletişim ve eğitim açısından yeni bir bakış açısı kazanmamıza olanak sağlayan çağdaş müzecilik anlayışı, müzelerin daha çok talep görmesine yol açmıştır.

Mazlum (2022), müzede iletişimin en önemli unsurlardan biri olduğunu ifade etmektedir. Sanatçı ve ziyaretçinin iletişimini kolaylaştıran çağdaş müzeciliğin iletişim kanalları; sergiler, toplantılar, atölye workshoplar, eğitimler, tanıtım ve sosyal medya sayfalarıdır. Müzelerin tanıtımlarının yapıldığı web siteleri, sosyal medya sayfaları, sanal müze turları, mobil uygulamalar vb. uygulamalar sayesinde potansiyel müşteri kazandıkları gibi kültürel içerik de üretmektedirler. Müzelerin internet sitelerinde sunmuş olduğu sanal deneyimler ile müze-izleyici ilişkilerini sağlamlaştırmıştır. Bu sayede, ziyaretçi müzeyle devamlı iletişim halinde olabilir. Müze hakkında bilgilere, kütüphane, workshop ve sergilere web sitelerinden ulaşabilen izleyiciler için oldukça önemli bir gelişmedir (Mazlum, 2022).

3. Sanal Mekânın Tanımı

Fiziksel mekân kavramı, insanı yaşadığı çevreden ayıran belirli sınırları olan, genişlik, uzunluk ve yüksekliği olan boşluk ve doluluklara denir. Teknolojinin gelişimi ile mekân kavramı da bu ilerlemeden etkilenerek sanal mekân kavramına dönüşmüştür. Latince “virtualis” kelimesinden gelen “sanallık”, somut bir varlığı olmayan ancak var olduğu varsayılan anlamında kullanılmıştır Franck (2002). Üç boyutlu model ve animasyonlarla destekli tasarlanan sanal gerçeklik ortamı, sanal mekânla kullanıcı arasında etkileşim sağlamaktadır. Sanal mekânın başlıca amaçlarından birisi deneyimsel bir etkileşim sağlamak, duyuların önemsenmesi, soyut kavramları somutlaştırmadır. Sanal gerçeklik ise bilgisayar kullanılarak oluşturulan üç boyutlu animasyon ve şekillerin teknolojik araçlar kullanılarak bireyin zihninde gerçek bir ortamda bulunma hissini vermesine ek olarak, bu objelerle etkileşimde bulunmalarını sağlayan teknoloji olarak tanımlanmaktadır (Franck, 2002, 35). Müzeler özellikle pandemi sürecinde sanal tur seçenekleri ile web sitelerinde ziyaretçiler için tur olanağı sağlamıştır. Sergileme mekânları, teknolojinin gelişmesinden olumlu yönde etkilenerek müzeye olan merakı arttırmışlardır.

3.1. Sanal Ortamda Sergileme Mekânı

Sanatın dijitalleşmesiyle, eserlerin sergilenmesi, toplumların kültürel mirasının ve eserlerinin farklı şekilde aktarılmasına olanak sağlamıştır. Franck (2014)’a göre, sanal müzelerde yer alan eserlere dünyanın her yerinden ulaşım sağlanabildiği için bunlar ortak miras olarak görülmektedir (Franck, 2002, 35). Ziyaretçilerin fiziksel olarak gezdiği sergi mekânlarının dijital platforma dönüşmesi ekonomik kaygıları, gidererek ulaşılabilirlik algısına yardımcı olmuştur (Bozkuş, 2014). Sanal sergileme mekânları; internet ve dijital platformlar aracılığı ile erişim sağlanan ulaşılabilir mekânlardır. Bu mekânlar, ziyaretçilere fiziksel bir mekâna gitmeden sanat eserlerini veya bilimsel materyalleri inceleme olanağı sunmaktadır. Sanal sergileme mekânları, 3d modellenip yazılım ve web tabanlı uygulamalar gibi teknolojiler sayesinde tasarlanabilir.

Ülkemizde pek çok müze ziyaretçileri için sanal müze hizmeti bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, sanal müze hizmetini ziyaretçilere sunmuştur ve bu müzeler 12 milyon kişi tarafından ziyaret edilmiştir. 3d uygulama ile gezinme imkânı sağlayan pek çok sanal müze insanlar tarafından sitede görülerek ilgi çekmiştir. Ziyaretçilere sunulan sanal sergi turunda, video gösterimi, sanatçı etkinlikleri, soru sorma seçenekleri, sesli anlatımlar vb. uygulamalar eserlerin anlaşılabilirliği açısından daha faydalı olmuştur (Kırıcı, Tekeli & Tabak, 2021). Bozkuş (2014)’un çalışmasına göre, sanal müzeler tarih ve kültürü belgelemenin bir aracı olarak iletişimin sosyo-kültürel bakımdan ele alınmasını sağlamıştır. Sanal ortamda hizmet sunan veya müzenin internet sayfasında yer alan e-kültür etkinlikleri de ziyaretçilere sunulmuştur. Günümüzde internet hızlıca bir bilgi havuzuna dönüşmüştür. Bu bağlamda, sanal müzelerin doğru ve kesintisiz bilgi vermesi açısından son derece faydalı olduğu ve bu doğrultuda sürdürülebilirliği sağladığı anlaşılmaktadır (Bozkuş, 2014).

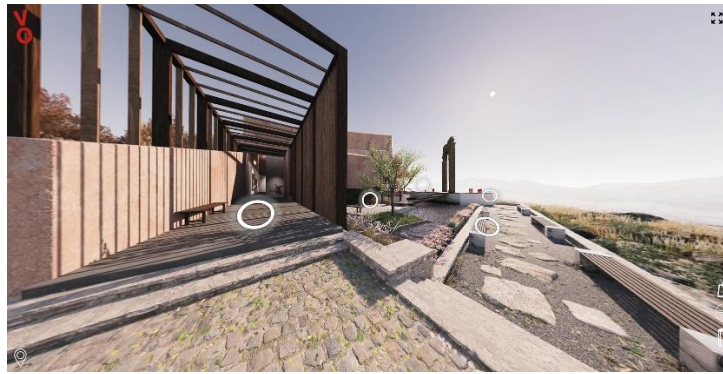
Okumuş (2021) çalışmasında, sanal müzelere yönelik betimleyici bir analiz yapmış ve Türkiye’deki sanal müzelerin dil seçeneği sunmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Dil seçeneği sunulmadığından Dünya genelinde bir tanıtım aracı olmaktan çok, ulaşılabilirliği sadece ülke geneline hitap eden sergileme mekânları olmakla kalmaktadır. Bunun yanı sıra, sitesindeki müze yapısı güncellenmemiş olsa da sesli anlatım seçeneği İstanbul Modern Sanat Müzesi’nde İngilizce seçeneği ile yer alarak, Türkiye genelinde bir avantaj sağlamaktadır. Bozkuş (2014) çalışmasında, sanal müzelerin rolünü incelemiş ve bu kapsamda “Sınırlar Ötesi Müzecilik”, “24 Saat Açık Müze” ve “Her Kuşaktan Sanatçıya Açık” sloganlarıyla tanıtıldığı bilgisine ulaşmıştır. Ayrıca sanal müzelerin doğru tasarımlar ve stratejiler ile ziyaretçilerine daha etkin hizmet sunarak “sanal algıyı” azaltacağı öne sürülmüştür. Dünya genelinde, birçok müze binası sergi mekânlarını sanal olarak sitelerinde kullanıcılara sunmaktadır.

Sanal sergileme mekânları, dijital çağın getirdiği yeniliklerden biri olarak kültür ve sanat dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Bu mekânlar, sanat eserlerini ve kültürel objeleri daha erişilebilir hale getirerek, geniş kitlelere ulaşma potansiyeline sahiptir. Gelecekte, teknolojik gelişmelerle birlikte sanal sergilerin daha da yaygınlaşması ve çeşitlenmesi beklenmektedir. Bu süreçte, kültür ve sanat dünyasının dijitalleşmesi, insanlığın kültürel mirasını koruma ve tanıtmaya açısından büyük önem taşımaktadır. Sanal sergileme mekânlarına örnek olarak; ‘Google Arts & Culture’ verilebilir. Bu dijital platform Dünya genelinde birçok müze ve sanat galerisi ile iş birliği yaparak, sanat eserlerini yüksek çözünürlükte sergilemektedir. Bu uygulama sanal mekân ve dijitalleşmenin sergileme açısından öncü projelerinden biri sayılmaktadır (The History of Surfing in Australia, 2020). Görsel 1’de yer alan, sanal sergileme mekânlarına örnek olarak ‘The Virtual Online Museum of Art (VOMA)’ Dünya’nın ilk çevrimiçi dijital platformdaki erişilebilir mekânıdır. Sitesinin sergiler (*exhibition*) sekmesinden birçok sanatçının kişisel sanat sergisine ulaşılmaktadır.

Sanatçıların portfolyolarını yükledikleri bu sanal sergileme mekânında, sokak sanatçısı BANSKY'nin eserleri de bulunmaktadır. Eserlerin yüksek çözünürlükteki haline de ulaşılabilmektedir.

Leonardo Da Vinci'nin Mona Lisa ve birçok eserinin sergilendiği 'Mona Lisa: Beyond the Glass: Louvre Müzesi' sanal gerçeklik deneyimini ve eserlerini interaktif bir şekilde keşfetmeyi sağlamaktadır (Mona Lisa, 2020). 'Smithsonian National Museum of Natural History' müzesinin internet sitesinde bazı sergileme mekânları sanal turlar ile ziyaret edilebilmektedir (Mammals Take To The Sea, 2018). Bu sanal müzeler ve sergiler sayesinde, fiziksel olarak ulaşamayan kullanıcılara erişilebilirlik sağlamaktadır. İnteraktif deneyimlerle eğitirken eğlendirmeyi amaçlayan ortamları kullanıcılara sunmaktadır.

İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin web sitesinde yer alan eski sergileme mekânlarının yer aldığı sanal tur seçeneği ile müze binasının galerileri arasında gezilebilir. Müzenin yeni binasında, bu yapıda yer alan sergi salonlarının bazıları kalıcı sergi olduğundan aralarındaki fark daha iyi gözlemlenmektedir. Müzenin eski kütle formunda tasarımcı, daha ince uzun galeriler tasarladığı için mekânda sergi salonları arasında dinlenme için kısıtlı bir yer bulunmaktadır.

Görsel 1. VOMA (Why We Shout, 2020)

4. Materyal ve Yöntem (Metodoloji)

Bu makalede İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin fiziksel ve sanal ortamdaki etkileri incelenirken, malzeme, doğal ve yapay aydınlatma, mekân ve kütle algısı vb. faktörler ele alınacaktır. Müzenin sanal tur kapsamında yer alan sesli anlatım, sanatçı etkinliği, soru kartı kısmı ile eğlenceli bir sanal mekân deneyimi yaşanırken aynı zamanda eğitici bir müze turu yapılmış olacaktır.

Literatür araştırması ve proje çalışması sonrasında ziyaretçiler için tasarlanacak sergileme mekânlarında fiziksel ve sanal ortamdaki mekânsal algı farklılıkları değerlendirilecektir. Sanal ve fiziksel mekânlar İstanbul Modern Sanat Müzesi kapsamında karşılaştırma yapılarak nitel bir gözlem yapılacaktır.

11 Aralık 2004 tarihinde İstanbul Boğazı'nın kıyı kenar çizgisinde yer alan müze eski depo binasında açılmıştır (Ünal 2007). Türkiye'nin ilk modern sanat müzesi olan yapı, özel İKSV vakfı tarafından işletilen, modern sanatı ve çağdaş sanatın yaygınlaşmasına öncülük etmiştir. Müze; yapısı içerisinde yer alan fonksiyonlar, oditoryum, sinema odası, restoran, seyir terası, tasarım mağazası, eğitim etkinlikleri için kütüphane ve söyleşi alanları ile eğitim kurumu ve kültür merkezi niteliği taşımaktadır (Ünal,2007). İstanbul'un ticari yapısı olan Salıpazarı'nda bulunan eski depo olarak tasarlanan yapı, modernist mimar Sedad Eldem'in tasarımıdır.

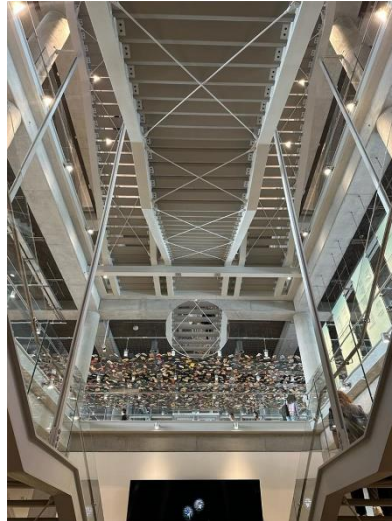
Müze yapısı devlet destekli Galataport projesi için tekrardan yapılmak üzere inşa edilmiştir. Müze yapısının formu tamamen değişerek Galataport'un yanında boğaz kenarında yer aldığından projeye uyum sağlamaktadır. Görsel 2'de yapının yeni şekline ait fotoğrafta görüldüğü gibi, bina kütlesi beş katlı tasarlanmış deniz kotundan bakıldığında üç katlı görünmektedir. Tarihi yarımada silüetini ve Galataport'un kotunu geçmeyerek karşıdan bakıldığında görünüm olarak tek bir kütle olarak algılanmaktadır. Modern Sanat Müzesi'nin yeni binası, Centre Pompidou, Whitney Müzesi, Centro Botín, Beyeler Vakfı Müzesi gibi uluslararası pek çok müze ve sanat kurumunu tasarlayan, Pritzker ödüllü İtalyan mimar Renzo Piano'nun imzasını taşımaktadır. Zemin katın şeffaf tasarımı ile Tophane parkı ve deniz kıyısıyla arada bir köprü ilişkisi kurmaktadır. Zemin katta bulunan dairesel formdaki kolonlar ve mekanik sistemin görünmesi eski müze yapısını çağrıştırmakla deniz kenarında bir tersane mimarisi etkisi yaratmaktadır. Aynı zamanda dairesel formdaki kolonlar, gün ışığını kesmeden galerilere taşıyarak ışığın etkisini yumuşatmaktadır.

Görsel 2. İstanbul Modern Sanat Müzesi Yeni Yapısı (Galataport, t.y.)

Eğitim atölyeleri ile ziyaretçiler için workshop atölyeleri müzeye çekicilik katmaktadır. Binanın ana kütlelerinin altında yer almakta olan cam çitler, dış mekânda sergilenen heykeller ve çocuk sanat atölyeleri arasında korunaklı hacimler oluşturmaktadır. Müzenin merkezinde yer alan merdiven hem bir *landmark* görevi görmekte hem de kamuya açık olan alanları birbirine bağlamaktadır. Merdiven çekirdeği, çevresinde yer alan dairesel formlu kolonlar, çelik konstrüksiyonlu malzeme detayı ile eski müzede yer alan havada asılı bulunan kitap enstalasyonu ile oldukça dikkat çeken bir merkezîyet oluşturmaktadır.

Giriş kattan aşağı kata inildiğinde 156 kişilik oditoryum alanına ulaşılır., Zemin kotundan altta kalan kata inen merdivenin sağlamış olduğu büyük açıklık sayesinde doğal ışık etkisi görülmektedir (Görsel 3). Bu katta bulunan sinema odası, vestiyer, tuvaletler vb. müzenin kamuya açık alanlarını oluşturmaktadır. Müzenin giriş katından bir üst katta ise, fotoğraf galerisi, kısa süreli sergi salonları, çalışan ofisleri, personel alanı, eğitim ve etkinlik odaları yer almaktadır. Geçici sergiler ile dört büyük galeriden oluşan bu katın orta alanında fuaye ve dinlenme kısımları bulunmaktadır. Güney cephesinde bulunan restoran, deniz manzarasına açılmaktadır. Üst katta seyir terası ve fuaye, deniz manzarasını müze ziyaretçilerine sunmaktadır. Yapıda bulunan büyük pencere açıklıkları sayesinde müze ziyaretçisi hareket ederken kütleli daha iyi analiz edebilir. Yapının üstünde yer alan su katmanı, kent yansıması ile denizle bütünleşerek manzarayı bozmamaktadır. Deniz kıyısında yüksek sayılabilecek bu yapı, su katmanı sayesinde binayı manzaranın bir parçası haline getirmektedir (Kurumsal, Yeni Müze Binası, 2023).

Görsel 3. İstanbul Modern Sanat Müzesi Merdiven Tasarımı (Özel çekim)

Sergi salonları; sergileme yöntemleri, malzeme, doku ve renk seçimi hakkında fikir verirken aynı zamanda tasarıma ile ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir (Görsel 4). Sergilenen eserin ön planda olması için soğuk tonlar seçilerek, doku ile ön arka ilişkisi yaratılan bir sergileme mekânı tasarlanmıştır.

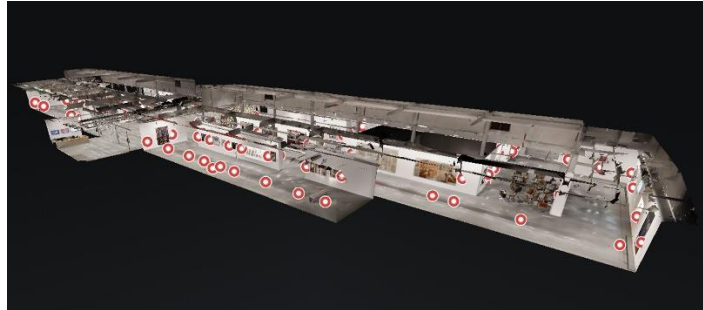

Görsel 4. İstanbul Modern Sanat Müzesi Sergi Salonu (Özel çekim)

İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin web sitesinde yer alan, sanal tur seçeneğinde bulunan müze hala güncellenmemiş olmasına rağmen müzede bulunan devamlı sergileri ziyaret edilebilecek bir deneyim sağlamaktadır. Müzenin web sitesi, kullanıcı üzerinde yeni müze binası konusunda merak uyandırmakla beraber yeni kütle ile alakalı ziyaretçinin bilgi almasını da sağlamaktadır. Müzenin bu sayfasında yer alan sanal tur seçeneği; ziyaretçisine soru sorma, sanatçı etkinliklerini görebilme, sesli tur olanaklarından faydalanma olanağı tanımaktadır. Görsel 5'te müze binasının eski yapısına ait olan sanal tur seçeneğinin planı görülmektedir. Görsel 5'te görünen kırmızı noktalar eserlerin kimliklerine aittir ve bu noktalara tıklayarak sergi mekânının istenilen kısmı gezilebilmektedir.

Görsel 5. İstanbul Modern Sanat Müzesi Planı (Şimdinin Peşinde, 2018)

Görsel 6. İstanbul Modern Sanat Müzesi İzometrik (Şimdinin Peşinde, 2018)

Görsel 6'da yer alan 3 boyutlu izometrik açıdan alınan render, müze yapısının kütlelerinin algılanmasına yardımcı olmaktadır. Kırmızı noktalara tıklayarak istenilen noktaya erişim sağlanmaktadır. Bu noktalardan birine tıklayarak kullanıcı, ESC tuşuna basarak plan görünümüne geri dönebilmektedir.

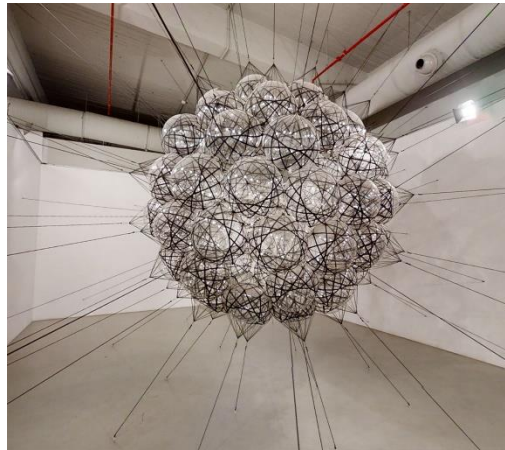
Görsel 7. İstanbul Modern Sanat Müzesi Galeri Görünümü (Şimdinin Peşinde, 2018)

Görsel 7’de sanal müze mekânının içeriden boyutsal olarak algılanması için ekran görüntüsü verilmiştir. Bu mekânın zemininden ilerlemek için noktalar belirlenmiştir. Eserlerin üzerine tıklandığında çeşitli renklerle açılan bilgi kartları ziyaretçiye öğretici bir deneyim sağlamaktadır.

Görsel 8. İstanbul Modern Sanat Müzesi Galeri Görünümü (Şimdinin Peşinde, 2018)

Görsel 8’de yer alan renkli nokta seçeneklerinin anlamları: Kırmızı renkli seçenek, sanatçı veya küratör sesi ile eserin anlatımını; Mavi renkli seçenek, eserle alakalı eğlendirirken öğretici soru kartı seçeneğini; Sarı renkli seçenek, eser kimliğinin yer aldığı bilgi kartını, Yeşil renkli olan etkinlik videolarını ifade etmektedir.

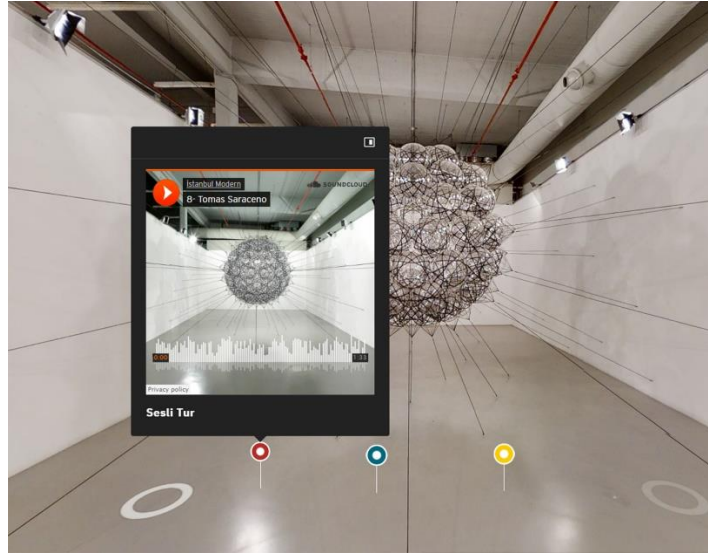

Görsel 9. İstanbul Modern Sanat Müzesi Sanal Dedektifler (Şimdinin Peşinde, 2018)

Görsel 9-11’da Tomas Saraceno’ nun 2007 yılında yaptığı ‘Uçan Bahçeler’ eseri ile ilgili soru kartı, sesli anlatım ve eser kimliği seçenekleri bulunmaktadır. Sanal müzelerde yer almayan bu seçenekler ve dil seçeneği İstanbul Modern Sanat Müzesi için bir farklılık yaratarak, Dünya çapında ülkemizin tanıtımını sağlamaktadır.

Görsel 10. Sanal Dedektifler Soru kartı Seçeneği (Şimdinin Peşinde, 2018)

Görsel 11. Sanal Dedektifler Sesli Anlatım Seçeneği (Şimdinin Peşinde, 2018)

4. Bulgular ve Değerlendirmeler

Bu bölümde; belirlenen müzenin web sitesinde bulunan sanal tur kısmının incelenmesi, kavramsal çerçeve bölümünde yer alan çalışmalara dayandırılarak oluşturulan ölçütleri doğrultusunda yapılacaktır. Belirlenen müze İstanbul Modern Sanat Müzesi'dir. Müzenin, güncel fiziksel müzesi ile web sitesinde yer alan sanal turla eski sanal müzesinin karşılaştırmasının yapılacaktır. Ayrıca bu karşılaştırma yapılırken Tablo 1'deki maddeler göz önüne alınarak; mekân algısı, malzeme, aydınlatma, sergileme teknolojileri vb. faktörler kıyaslanacaktır.

Tablo 1. İstanbul Modern Sanat Müzesinin Fiziksel ve Sanal Ortamdaki Farkları

	Değerlendirmeler	Fiziksel Müze	Sanal Müze
1	Plan	Kat planlarının müzenin bazı bölümlerinde key plan olarak yer aldığı müze, ziyaretçilerin plan okumayı bilmemesinden çok net hissedilmemektedir. Ancak iki galerileri birbirlerine bağlantılı olduğundan ve ortada bir fuaye seyir alanı oluşturduğundan, ziyaretçi istediği galeriyi gezip sergi alanından çıkmaktadır.	Müzenin web sitesinde sanal tur sekmesine geldiğimizde, ilk olarak üç boyutlu mekân algısını ve planı hissedilmektedir. Böylece ziyaretçinin plan okumayı bilmemesi mekânı algılamasına engel olmayacaktır. Kullanıcı seçtiği salonu gezerken, geri tuşu ile ana ekrana geri dönerek sanal serginin istediği bölümünü gezmektedir.
2	Bina Kütlesi	Müzenin yeni binasında, kütle olarak eski yapısına göre daha hareketli bir tasarım yapılmıştır.	Binanın kütlesi 3d olarak web sitesindeki sanal turda karşımıza çıktığından formu algılanmaktadır.
3	Sirkülasyon	İç mekânda tasarlanmış olan galeri bölümleri, sirkülasyon açısından ziyaretçiye daha özgür bir mekân turu yarattığından girişten çıkışa kadar alan içerisinde kalınmasına gerek yoktur. Ziyaretçinin iki büyük galeri arasında dinlenme ve seyir terası olarak değerlendirebileceği fuaye kısmı bulunmaktadır.	Mekânda sirkülasyon açısından kullanıcı tercihine göre ilerlenmektedir. Kullanıcı istediği salonu seçerek gezerken, tüm sanal turu tamamlamasına gerek yoktur.
4	Doğal Aydınlatma	Müze yapısı, gün ışığı alabildiği için eserler daha canlı durmaktadır. Müzenin yeni binanın ortasında yer alan galeri boşluğu ve sergileme salonlarının yapının uç kısımlarında yerleşmesi sayesinde gün ışığı mekânlara organik bir şekilde dağılmaktadır.	Gün ışığı hep aynı değerde algılandığından yapay aydınlatmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Eski binanın tasarımında daha ince uzun sergileme salonları tercih edildiğinden gün ışığını içine alan mekânlardan ziyade daha yapay aydınlatmayla aydınlatılan, kapalı sergi mekânları tasarlanmıştır.
5	Yapay Aydınlatma	Spot aydınlatmaları ile aydınlatılan eserler etkili bir şekilde sergilenmektedir.	Yapay aydınlatmanın oldukça hissedildiği sanal turda, galeriler daha soğuk algılanmaktadır.
6	Tavan Malzemesi	Tavan asma tavan ile kapatılmayarak eski tasarımına bağlı kalınmıştır. Ancak tavan rengi daha koyu seçilerek mekândaki eserlere olan odak daha çok çekilip, daha yüksek tavan ile daha ferah bir mekân algısı tasarlanmıştır.	Tavan boyu daha kısa olarak üretilen bu müze binasında, tavan rengi olarak da ton değeri olarak daha açık bir değer kullanılmıştır. Daha dar bir galeri algısı hissedildiğinden mekânı dikdörtgen bir form olarak algılanmaktadır.
7	Zemin Malzemesi	Zemin malzemesi aynı kullanılmıştır. Ancak eski müzeye oranla daha fazla doğal ışık alabildiği için zemin dokusu daha açık ton değerinde algılanmaktadır.	Zemin malzemesi, sanal tur yalnızca yapay aydınlatma aldığından koyu bir ton değerinde algılanmaktadır.

8	Sesli Tur	Müzenin başlangıcında ek ücret ile alınan bu hizmet eserleri daha masalsi ve anlaşılır şekilde anlamamızı sağlamaktadır. Özellikle çocuk ziyaretçiler için oldukça etkili bir yöntemdir.	Sanal müzede, sesli tur seçeneği ile küratör veya sanatçı anlatımı ile eserlerin daha anlaşılabilir olacağı bir seçenek sunmaktadır.
9	Soru Kartı	Bu kart seçeneği müzenin fiziksel sergileme alanında yer almamaktadır.	Müzenin web sitesinde, çocuklar için tasarlanan eğlendirirken öğretici bu seçenekte eserlerin benzemiş olduğu doğadan ilhamlı vb. algıları sorarak hayal gücü odaklı bir seçenek bulunmaktadır.
10	İnternet Sitesi	https://www.istanbulmodern.org/tr/muze/istanbul-modern-ziyarete-acildi_3256.html	http://www.tarsicam.com/3d-model/istmodern-cocuk/fullscreen/

5. Sonuç

Günümüzde müzeler, teknolojinin gelişmesi ile olumlu yönde etkilenerek dijitalleşmeye başlamıştır. Dijital müzecilik anlayışı sürdürülebilirlik ve devamlılık açısından müzelere yenilikçi bir bakış açısı katmıştır. Müzeler geçmişteki tarihi eserleri sergilemek ve toplumun kültürel değerlerini saklamak amacının ötesine geçerek sergileme, eğitim ve iletişim fonksiyonlarını kazanmıştır. Sergileme mekânlarında kullanılan teknolojiler kullanıcı ve eser arasındaki etkileşimi olumlu yönde etkilemiştir. Çağdaş müzecilik teknoloji geliştikçe interaktif alanlar, artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, web sitelerinde sanal tur seçenekleri uygulanmaya başlanmıştır. Müzelerin web sitelerine de yansıyan bu teknolojik gelişmeler, dünyanın her yerinden müzeleri ulaşılabilir kılmıştır. Ülkemizdeki müzelerin web sitelerinin daha güncel hale getirilmesi dünya çapında tanıtım için etkili olabilir. Bu amaçla bu çalışmada, belirlenen müze İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin fiziksel ve sanal müzeleri incelenerek belirli başlıklar seçilerek karşılaştırılmıştır. İstanbul Modern Sanat Müzesi, farklı dil seçeneği ile Dünya'da birçok müzede olmayan bir özellikle ülkemizin tanıtımını yapmaktadır. Sanal müzelerin, İngilizce dil seçeneği, soru kartı, sesli anlatım özellikleri bulunmamaktadır. İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin sanal müze özelliğinin karşılaştırıldığı sergiler; The Virtual Online Museum of Art (VOMA), Google Arts & Culture, Mona Lisa: Beyond the Glass: Louvre Müzesi ve Smithsonian National Museum of Natural History kapsamında kıyaslanarak farkları incelenmiştir. Müzelerin, web sitelerinin, eserler ve koleksiyonlar ile ilgili bilgi vermesi tanıtım için oldukça önemlidir. Sanal tur seçeneği ile İstanbul Modern Sanat Müzesi'ne birçok ziyaretçi gezebilir, sesli anlatımla eserle ilgili bilgiler edinebilir. Çocuk ziyaretçiler için soru kartı seçeneği ile eğlenirken öğrenebilme seçeneği de bulunan sitede, sanatçı etkileşimlerine bakılarak atölye çalışmaları hakkında bilgi alınabilir. Eseri nasıl yaptığına dair süreçlerini anlattığı sanatçı yorumu kısmı ile eser-sanatçı bakış açısını daha iyi anlaşılır.

Bu çalışmada incelenen İstanbul Modern Sanat Müzesi çağdaş sanat anlayışına öncü olarak Türkiye'nin ilk modern sanat müzesi olduğu görülmektedir. Dijital gelişmelerin etkilendiği müze binası tekrardan projelendirildiğinden ötürü web sitesi henüz güncellenmemiştir. Eski müze binası ile karşılaştırılırken, fiziksel ve sanal müze turu arasındaki anlatım farklarına değinilmiştir. Bu gözlemler sonucunda, ziyaretçiye web sitesinin merak uyandırarak daha çok bilgi seçeneği sunmuştur. Müze binası ile ilgili bilgi edinebildiğimiz aynı zamanda da eserler ve koleksiyonlar hakkında bilgi aldığımız sayfa, sanal tur seçeneği ile eski müze binası ile yenisi arasında köprü oluşturmuştur. İstanbul Modern Sanat Müzesinin sosyal medya kanalları oldukça geliştirilmiştir. Ancak sanal müze henüz güncellenmemiştir. Fiziksel müze binasının Galata port silüetine uygun bir şekilde tasarlanması, deniz ve park arasında şeffaf zemin kat algısı ile eski bina tasarımına göre deniz kıyısında zarif bir kütle oluşturmuştur. Zemin katın şeffaf olması ile güneş ışığı müzenin her katında etkisini göstermektedir. Ancak eski müze binasında, şeffaflık algısı daha azdır ve galeriler arasında gün ışığı etkisi yoktur. Eserler gün ışığını daha az aldığından soğuk alt tonlarda algılanmaktadır. Müzenin sanal turunda yer alan seçenekler, sesli tur, soru kartı, bilgi kartı ve videolu anlatım ile eserler hakkında ek ücret ödmeden bilgi alabiliriz. Fiziksel müzede sesli anlatım ve video ek ücrete tabiidir. Soru kartı seçeneği çocuklar için tasarlanmış bir seçenektir ve küçük ziyaretçiler de böylelikle önemsenmiştir. Müzenin web sitesi aracılığıyla ziyaretçisiyle sürekli iletişim içinde olabilir. Müzeler, bir toplumun geçmişini ve tarihini gelecek kuşaklara muhafaza ederek sergilemek için tasarlanan mekânlardır. Böylelikle fiziksel müzeler teknoloji geliştikçe teşhir algısı da gelişmiştir.

İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin sanal ve fiziksel mekânlarının ziyaretçi üzerindeki etkisi web sitesi ve müze ziyareti sayesinde gözlemlenmiştir. Fiziksel müzede çekilen alan fotoğrafları ile yaşanan deneyimin, sanal turda alınan görseller ile kıyaslanarak mekânsal analiz yapılmıştır. Sanal turda gezilen müzenin, kullanıcı üzerinde mekâna olan merakın arttığı ve daha çok bilgi alındığı yapılan incelemede ulaşılmıştır. Bu çalışmada, sanal ve fiziksel müze turlarının kullanıcı ve eser üzerindeki deneyimleri mekânsal olarak özgün bir şekilde değerlendirilerek literatüre katkıda bulunulmuştur.

Kaynakça

- Barlas Bozkuş, Ş. (2014). Kültür ve sanat iletişimi çerçevesinde Türkiye'de sanal müzelerin gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26, 329-344.
- Franck Atalay, O. (2002). *Düşünce için mimarlık: Sanallığın Gerçekliği, Mimarlık ve Sanallık*. Çağdaş Mimarlık Sorunları Dizisi, Boyut Yayın Grubu.
- Galataport. (t.y.). İstanbul Modern. *Galataport*. <https://galataport.com/tr/kultur-sanat/istanbul-modern>
- Kervankıran, I. (2014). Dünyada değişen müze algısı ekseninde Türkiye'deki müze turizmine bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(11), 345-369. 10.7827/TurkishStudies.7522
- Kırıcı Tekeli, E. ve Kasap, G. (2021). Dijitalleşmenin profesyonel turist rehberliği mesleğine etkilerinin swot analizi ile değerlendirilmesi. *IV. Ulusal Turist Rehberliği Kongresi Bildiriler Kitabı* (4-5 Kasım).
- Kim, M. J. & Hall, C. M. (2019). A hedonic motivation model in virtual reality tourism: Comparing visitors and non-visitors. *International Journal of Information Management*, 46, 236-249.
- Lale, A. ve Tekke, A. (2022). Kültürel ve tarihi mirasa erişimin dijitalleştirilmesi. *Uluslararası Göbeklitepe'den Bugüne Türkiye'nin Tarihi ve Kültürel Mirası Sempozyumu*, Samsun, s. 68-83.
- Mazlum, Özge (2022), Müze iletişimi ve müze siteleri üzerine bir inceleme. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 100 – 136.
- Okumuş, M. (2021). Kültürel diplomasi bağlamında sanal müzeler. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(4), 1972-2002.
- Ünal, N. (2007), İstanbul Modern Sanat Müzesi Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(4), 506-512.
- Teke Gürçayır, S (2016), Değişen Kültürel Mekânlar, Dönüşen Gelenekler. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4:1, 44-59.
- Torun, A. (2015). Walter Benjamin, sanat eserinin aurası ve yeni medya sanatı. *International Multilingual Academic Journal*, 2(1), 1-9.
- The History of Surfing in Australia: Duke, Isabel & Tommy [Sergi]. (2020). Moma The Museum Modern Art, New York, Amerika. Erişim adresi (4 Haziran 2023): <https://artsandculture.google.com/>
- Why We Shout: The Art Of Protest [Sergi]. (2020). Voma Museum, Londra, İngiltere. İngiltere. Erişim adresi (4 Haziran 2023): <https://www.voma.space/copy-of-talks>
- Mona Lisa: Beyond the Glass [Sergi]. (2020). Louvre Müzesi, Paris, Fransa. Erişim adresi (4 Haziran 2023): <https://www.louvre.fr/en/exhibitions-and-events/exhibitions>
- Mammals Take To The Sea [Sergi]. (2018). National Museum Of Natural History, Washington DC, Amerika. Erişim adresi (4 Haziran 2023): <https://naturalhistory.si.edu/visit/virtual-tour>
- Kurumsal, Yeni Müze Binası [Sergi]. (2023). İstanbul Modern Sanat Müzesi, Beyoğlu, İstanbul, Türkiye. Erişim adresi (4 Haziran 2023): https://www.istanbulmodern.org/tr/muze/istanbul-modern-ziyarete-acildi_3256.html
- Şimdinin Peşinde [Sergi]. (2018-2020). İstanbul Modern Sanat Müzesi, Çocuk, Sanal Dedektifler. Erişim adresi (21 Mayıs 2023): <http://www.tarsicam.com/3d-model/istmodern-cocuk/fullscreen/>
- Şimdinin Peşinde [Sergi]. (2018-2020). İstanbul Modern Sanat Müzesi, Beyoğlu, İstanbul, Türkiye. Erişim adresi (4 Haziran 2023): <https://www.istanbulmodern.org/kurumsal/yeni-muze-binasi>
- Yücel, D. (2012). Yeni medya sanatı ve yeni müze. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayın Evi.